

VÝVOJOVÁ PSYCHOLOGIE

4

Mgr. Jan Krása, Ph.D.

Raný vývoj (vymezení fází dle Vágnerové, 2012)

- ▣ Prenatální
- ▣ Novorozenecké (do 1 měsíce)
- ▣ Kojenecké (do 1 roku)
- ▣ **Batolecí (do 3 let)**
- ▣ **Předškolní období (3-6)**
- ▣ Školní věk – mladší, střední, starší
- ▣ Dospívání (adolescence)
- ▣ Dospělost – mladší (20-40), střední (40-50), starší (50-60)
- ▣ Stáří – rané (60-75), pravé (75 a více)

BATOLECÍ OBDOBÍ (1-3)

Dle Eriksona v tomto věku dítě nachází **autonomii**.

Batole se chce (potřebuje) prosadit, potřebuje potvrzení svých kompetencí a potřebuje zjistit svoje limity.

Tento úkol může být zablokován nedostatkem důvěry (z minulého období), nemocí či nevhodnou výchovou.

Motorický vývoj

Dítě se postupně zdokonaluje. Mizí baculatost. Zlepšuje se koordinace pohybů:

- ▣ umí kopnout do míče, ke konci období i hodit míčem na cíl a chytit míč
- ▣ chodit po špičkách
- ▣ chvíli stát na jedné noze
- ▣ do schodů střídat nohy
- ▣ (neumí stojku, svíčku, neumí se rozhoupat)

Ovládnutí motoriky umožňuje větší samostatnost při uspokojování potřeb (stimulace, seberegulace...).

Potřeba aktivity je u batolat velká (schopnost opakovat aktivity nevyčerpatelná!) – srov. zákaz pohybu batoletí nebo zákazy a narušování her.

Motorický vývoj

Vyvíjí se ovládání kosterního svalstva a svěračů.

Dle Vágnerové (2012, s. 121) jsou významné 2 druhy pohybu:

- ▣ Retence – tj. udržení něčeho, setrvání někde.
- ▣ Eliminace tj. tendence pustit, zahodit, opustit to, co už nechce nebo kde už nechce být.

Nejprve je jich obou dosahováno svalovou aktivitou, později i symbolicky. Freud nazval toto období **anální fází**.

Dítě získá velmi zřejmou (seberegulační, sociální, praktickou) výhodu, naučí-li se ovládat vylučování.

Značná soc. hodnota ovládání vyměšování může vést rodiče k tomu, že budou nutit dítě k nácviku předčasně.

Emoční vývoj

Objevují se vztahové emoce: radost z kontaktu, žárlivost, soucit, projevy lítosti, smutku, napětí

Sebehodnotící emoce – hrdost, pýcha

Pocity studu jako reakce na nesplnění očekávání druhých
(viz Erikson – konflikt autonomie proti studu a pochybám)

Nově se objevují afekty hněvu a vzteku – často velmi silné intenzity (v tomto věku běžné a vývojově opodstatněné).

Dokáže se na něco těšit.

Snaží se regulovat svoje emoce: „trochu jsem se vztekal, ale jen chvíli.“

Ve školce (mezi 4.-5. rokem zvládne tuto zátěž většina dětí) se dítě učí navazovat a udržovat soc. vztahy s vrstevníky.

Rozvoj osobnosti

- v 18. měsíci se pozná v zrcadle
- kolem 2 let – negativistické období
- z on na já

Pokusy o separaci a samostatné chování

zároveň přetrvává **potřeba jistoty a bezpečí**

vynucená separace (hospitalizace, týdenní jesle...) je v tomto období velmi zatěžující (i v řádu dní; *J. Bowlby: fáze protestu – zoufalství – odpoutání od matky*)

„Období vzdoru“

(několik měsíců mezi 2,5 – 3,5 roku)

velmi omezená schopnost kooperace

- ▣ aktivní odpor, vlastní nároky („ne“, „já sám“ ...)
- ▣ nechť dělit se (o hračky apod.)
- ▣ při nevhodné kombinaci s temperamentem je obvyklé fyzické napadání ostatních dětí, ba i rodičů

nic z výše jmenovaného není v batolecím věku známkou patologie nebo nevychovanosti, ale nemělo by být ani záminkou pro nevychovávání

- ▣ emočně nabitě konflikty přispívají k dětskému pochopení sebe, lidí a sociálního světa
- ▣ „testování stability“ rodičů slouží i k jejich prověření – rodič rozčilený, trestající apod. stabilní není

Kognitivní vývoj

Motorická autonomie souvisí s kognitivní autonomií.

Batolata jsou zvědavá – ráda se učí (nejprve hlavně nápodobou, později i verbálně – srov. mycí houby, jak pije vodu).

Pochopení pravidel, která se učí verbálně, umožňuje emancipaci dítěte – jeden z důvodů lpění na pravidlech, stereotypech a rituálech (=jistota).

Kognitivní vývoj - hra

Hra s tvary: od největšího po nejmenší a naopak; správný tvar do správného otvoru atd.

Hra s kostkami: schopnost stavět na sebe i vedle sebe; schopnost stavět tvary=schopnost napodobovat vizuálně (ke konci období snaha kreslit).

Dítě je schopno symbolizace: Ve hře se kostka/předmět stává zvířetem, člověkem, potravou atd. Dítě však fantazíruje i kontext. Pokud si dítě umí hrát na „jako...“, značí to rozvoj symbolického myšlení.

Přechod od hry samostatné ke hře kooperativní.

Už batole dokáže pochopit, že někdo něco dělá „jako...“ čili „z legrace“ (Racoczy et al., 2004).

Kognitivní vývoj

Kuene (1946) nechal děti vybírat ze tří různě velkých černých čtverců. Odměňoval výběr toho největšího. Když dal dětem sérii tří dalších čtverců, z nichž ale byl ten původní v řadě nejmenším, batolata vybírala jej. Děti předškolní již vybíraly ten největší (konceptuální systém).

Děkuji za pozornost

